

1

† Pestrůst flóry Podyjí

Specialitou Národního parku Podyjí je obrovská pestrost přírodních jevů. Rostlinná říše této charakteristice plně dostojí. V současnosti je na území Národního parku Podyjí potvrzeno asi 1400 druhů vyšších rostlin, což je na území o rozloze pouhých 64 km² nebývalý počet. A to pomíjíme více než 200 druhů podyjských mechorostů, které se samozřejmě také počítají mezi rostliny.

Proč je flóra Podyjí tak neobyčejně rozmanitá? Příčin je celá řada, ty hlavní ale lze shrnout do dvou skupin: jednak jde o různorodost území a tedy i podmínek, které se rostlinám nabízejí, jednak je to fakt, že Podyjím prochází mnoho různých hranic – nejen politické, ale hlavně přírodní.

† Poloha na hranici

přesněji na hranicích, neboť Podyjím prochází vícero různých rozhraní. Nejdůležitější hranici, která ovlivňuje rostlinný svět Podyjí, je hranice mezi biologickými oblastmi (tzv. biogeografická). Linie, procházející zhruba podél obcí Hnanice, Havraníky, Popice, Konice, je západním okrajem panonské biogeografické podprovincie. Jejím typickým reprezentantem jsou stepi a teplomilné lesy. Západní část parku spadá již do hercynské podprovincie, která je součástí provincie středoevropských listnatých lesů. Každá z těchto dvou jmenovaných oblastí má vlastní typickou skupinu druhů, které

2

2 Brambořík nachový doputoval do Podyjí z nedalekých Alp

1 2

< Titulní strana: Jaterník podléška patří k typickým druhům hercynských hájů
1 Zapallice žlutuchovitá je v Podyjí typickým druhem stinných potočních údolí

se v jiných oblastech nevyskytují. Většina území Národního parku Podyjí však leží v širokém přechodném pásu, v němž se vlivy obou podprovincií mísí a kombinují.

Aby to v Podyjí nebylo biogeograficky tak jednoduché, má na složení místní flóry vliv také blízkost Alp. To je opět oblast s vlastní flórou vymykající se okolí. Řada druhů zejména alpského podhůří pronikla až do Podyjí. Nejznámějším návštěvníkem z Alp je brambořík evropský, ale k alpským druhům patří třeba i oměj jedhoy, ostřice tlapatá a další.

Nalezneme tu i vlivy karpatské flóry – například výskyt ploštičníku evropského na Ledových slujích u Vranova.

† Geologické rozhraní

Dalším oborem, který na území národního parku objevil rozhraní dvou velkých oblastí, je geologie. Západní část patří k Českému masivu, východní ke Karpatské soustavě. Obě tyto velké geologické jednotky jsou z převážné většiny tvořeny kyselými, minerálně poměrně chudými horninami. Na styku těchto jednotek vznikl široký pás (tzv. Lukovská jednotka) tvořený pestrou směsicí hornin od extrémně kyselých a minerálně velmi chudých svorů až po erlány a krystalické vápence, které mají naopak zásaditou reakci a vznikají na nich minerálně silné půdy.

Na podyjské náhorní planině navíc zůstaly na mnoha místech zachovány kapsy navátých spraší nebo sprašových hlín, které mají též vysoký obsah vápníku. Proto mají v Podyjí dostatek možností i vápnomilné rostliny, k nimž patří třemdava bílá, kamejka modronachová, chrpa chlumní, hvězdnice zlatovlásek, střešníček pantoflíček, vítod větší, úročník bolhoj a další.

3

† Klimatický předěl

Mezi horním a dolním koncem dyjského údolí v národním parku je též značný klimatický rozdíl. Rovina na východ od Znojma má relativně velmi teplé a suché podnebí s výraznými znaky kontinentality (malá nebo žádná sněhová pokrývka, prudký přechod mezi zimou a horkým létem).

Na Vranovsku ještě vyznívá horské klima Českomoravské vrchoviny. Nástup jednotlivých vegetačních období je zpožděn často i o tři týdny ve srovnání se Znojmem. Působí zde přítom nejen vliv nedalekého rozsáhlého pohoří, ale i nadmořská výška, větší až o 300 metrů. Můžeme zde rozlišit znaky oceanického klimatu typického pro západní Evropu – mírnou zimu většinou se sněhem, dlouhé vlhké jaro, převládající léto.

Díky této klimatické rozmanitosti se v Podyjí vyskytují rostliny silně teplomilné, ale i podhorské či horské druhy při způsobené chladnému počasí. Na rozpálených vršovištích

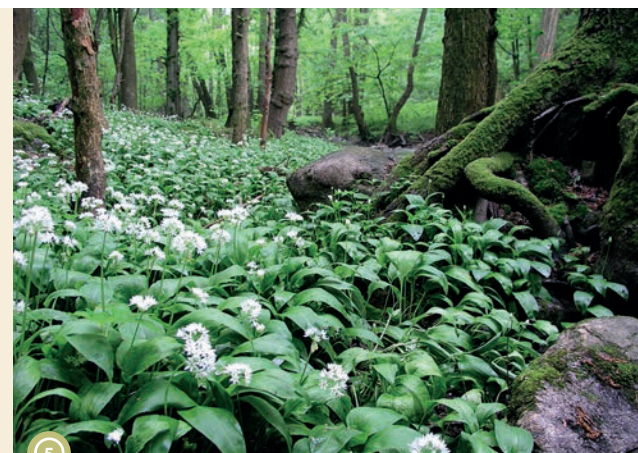

4

3 Vápnité podloží vyhledává řada orchidejí, mimo jiné střešníček pantoflíček

4 Studené svahy Ledových slují jsou nejzápadnější lokalitou karpatského ploštičníku evropského

3 4

5

či skalních výchozech roste lnice kručinkolistá, zahořanka žlutá, černýš rolní a kručinka chlupatá, v uzavřených údolích Braitavy nebo Čížovska je zase domovem oměj vlčí mor, ostřice tlapatá nebo kyčelnice devítilistá.

Nedaleko Vranova leží největší mikroklimatická anomálie národního parku – svah Ledových slují. V podzemních dutinách se studený zimní vzduch uchová dlouho do léta a ochlazuje okolí. Proto na Ledových slujích rostou druhy, jejichž přirozený výskyt patří do nadmořských výšek i o několik set metrů větších. Je to nejen ploštičník evropský, který je domovem v karpatských pohořích, ale na svahu roste dokonce původní populace smrku ztepilého, který běžně patří těsně pod horní hranici lesa.

† Význam hraničních hvozdů

Kolmo ke všem výše popsaným hranicím – podél toku řeky – vede územím hranice stanovená člověkem. Ať už se v průběhu staletí jednalo o hranici zemskou či státní, vždy byla v její blízkosti nižší intenzita lidských aktivit než ve vnitrozemí. Ta umožnila zachování vysoké přirozenosti společenstev v údolích, zejména lesů. Proto jsou podyjské lesy dodnes tak různorodé nejen z hlediska zastoupení jednotlivých druhů dřevin, ale zachovalo se zde mnoho druhů bylin, které v hospodářsky využívaných lesích většinou nenajdeme.

Jaterník podléška a kyčelnice cibulkonosná provázejí návštěvníka hojně celým územím, je možné se setkat s několika druhy jestřábníků nebo zvonků, v teplejších místech je hojná konvalinka vonná a běložárka větvitá, jinde ukrývá své tajuplné květy pod ledvinitými listy kopytník evropský.

5 Česnek medvědí

6

Dlouhému nerušenému vývoji vděčí podyjské lesy též za bohatě rozvinuté keřové patro, kde nechybí třeba tis červený, zimolez obecný nebo klokoč zpeřený.

† Rozmanitost podmínek

I kdyby území Národního parku Podyjí neleželo na žádné hranici, poskytovalo by i samo o sobě velmi rozmanité přírodní podmínky. Pestrůst prostředí značně zvyšuje takzvaný „údolní fenomén“ – působením hlubokého uzavřeného říčního údolí. Do jeho horních hran se neustále vzpírá slun-

7

6 Na stinných úpatích sutových svahů se daří měsíčnici vytrvalé
7 Upolín evropský vzácně vykvétá mezi kohoutky na vlhkých podyjských lukách

8

ce a teploty zde v létě běžně dosahují i hodnot kolem 50°C, naopak trvale zastíněné dno je ještě chladnější než rovinaté okolí, a to i v chladné západní části parku.

Díky četným zákrutům řeky navíc lze nalézt svahy s libovolnou orientací ke světovým stranám – výhledově jižní, studené severní, svěží východní i přívětivé západní. Údolí nabízí svahy různé strmosti – skalní stěny a terasy, na nichž roste celík zlatobýl, tařice skalní, lomikámen trojprstý, kosatec různobarvý, skalník celokrajný nebo pavinec horský, ale také pozvolné zalesněné stráně s hlístníkem hnízdákem, bažankou vytrvalou i vejčitou nebo stinná úpatí, jejichž hlubokou půdu vyhledávají různé druhy kapradin, podbílek šupinatý, jinde třeba měsíčnice vytrvalá.

Suché či středně vlhké polohy jsou leckde vystřídány podmáčenými plochami s mokřadní vegetací. Ve stojatých mokřadech a na podmáčených loukách najdeme upolín evropský, stařinec potoční a kohoutek luční, údolí potoků i Dyje zase lemují porosty česneku medvědího, jedlé řeřišnice hořké chutí připomínající ředkvičku, zapalice žlutuchovitě nebo sněženky předjarní. Překvapivě o výskytu bledule letní v národním parku neexistuje jediný spolehlivý doklad – pouze ústně předávané legendy. Nad Vranovskou přehradou přitom bledule doprovází řeku v poměrně početné populaci.

† Zahrádky a jiné podivnosti

Místům s nahloučením zajímavých druhů nebo s vysokým počtem druhů na malé ploše říkají botanici „zahrádky“ (tentoto termín je nejznámější z krkonošských lavinových kotlů). Zahrádky najdeme i v Podyjí – třeba Hardeckou stráň nebo ostroh Sloního hřbetu nad meandrem Klapérova potoka

8 Vítod větší na Hardecké stráni

5 6

9

nedaleko Lukova. Řada druhů zde má jediné, nebo jedno z mála nalezišť nejen v Podyjí či na Moravě, ale dokonce v celé Evropě: prysec hranatý, sveřep kostřbatý, kýchavice černá, tollice nejmenší.

Velký počet druhů znamená i pestrou nabídku hostitelů pro různé parazitické druhy. Práví paraziti nejsou zelení, proto musí produkty fotosyntézy krást svým hostitelům. V Podyjí se nejčastěji setkáme s různými druhy záraz a kokotic. Poloparaziti mají zelené barvivo, odebírají tedy od hostitelské rostliny jen vodu a minerální látky. Nejnápadnějším z nich je v Podyjí ochmet evropský příbuzný jmelí, který parazituje na větvích dubů. Poloparazity jsou ale i různé druhy světlíků nebo již zmíněných černýšů, které ušetřily na vlastním kořenovém systému a přivlastnily si cizí.

10

9 Ochmet evropský
10 Černýš rolní

Tisícileté soužití s člověkem

K rozmanitosti podmínek, které mají rostliny v Podyjí k dispozici, významně přispěl i člověk. V lesích po staletí využívaných lesní pastvou, pařezením a dalšími dnes již zapomenutými způsoby, vznikalo množství okrajů a světlych míst, která vyhledávají druhy vyžadující polostín. Dodnes některé z nich ojediněle v parku přežívají: lýkovec vonný, hořec křížatý, mochna skalní, černýš hřebenitý, zapalička největší. Hvozdík pyšný byl na lesním okraji u Lusthausu u Lesné v roce 2007 znovu nalezen po sedmdesáti letech.

Zemědělce na polích doprovází řada druhů, které se naučily využívat obdělvanou půdu. Mezi vzácné polní plevele, které v Podyjí dosud přežívají, patří myší ocásek nejmenší, hlaváček plamenný, blín černý, hojnější je ostrožka

11

12

11 Květ hvozdíku pyšného svému jménu dostojí
12 Kyprej yzopolistá

stračka nebo bračka rolní. V polních kalužích bylo v posledních letech znovuobjeveno několik druhů, které se na Znojmsku vyskytovaly naposledy v 50. letech 20. století. Jde například o blatěnku vodní a kyprej yzopolistou.

Na lidské údržbě jsou závislé i louky a pastviny. Nehnojené louky v údolí Dyje hostí například mochnu bílou, vstavač osmahlý, plicník měkký, kosatec sibiřský. Ještě na podzim se pokosené louky znovu obarví fialovými květy ocínu jesenního, který vyžene na podzim pouze květy bez listů, stáhne se pod zem a teprve na jaře se na loukách objeví svazečky listů podobných pórku, které uprostřed nesou tobolku se semeny. Je však třeba mít se na pozoru – celá rostlina je velmi jedovatá!

Pláně po staletí vypásané rozmanitými druhy dobytka, zejména stády ovcí a koz, daly vzniknout porostům nízkých

13

14

13 Blatěnka vodní
14 Ocín jesenní zvaný „nebožtíčkův prst“

15

travin, které jsou zpestřené různobarevnými květy. Na vřesovištích s fialovou barvou vřesu kontrastuje žlutý smil písečný, rozsvěcují se bílé květy růže bedrníkolisté, směs doplňuje růžová barva chrypy porýnské a temně modrofialová divizna brunátná. Často už v únoru se na vřesovištích rozsvítí žluté hvězdičky křivatec českého, který má v Podyjí jedno z posledních útočišť v Evropě. Křivatec, který je v Evropě pozůstatkem z dob meziledových, nedokáže přežít dlouhodobé zalesnění a šíří se jen velmi pomalu. V Podyjí tedy pravděpodobně přežil zejména díky pastvě, protože bez ní by všechny vhodné plochy již dávno zarostly lesem.

Světlé lesní okraje dlouho udržované pařezením a příležitostnou pastvou jsou jedinečným prostředím, které umožnilo přežít třeba lýkovi vonnému, ale také mnoha druhům z živočišné říše – broukům, motýlům a dalším.

Proniknout do hlubin rostlinné říše Národního parku Podyjí není snadné. Nádherná barevných květů je však při-

16

15 Křivatec český
16 Lýkovec vonný

17

stupná všem. Kdo by toužil zjistit jména rostlin, s nimiž se na toulkách přírodou setkal, může využít fotogalerii na webových stránkách Správy Národního parku Podyjí, případně e-mailovou nebo osobní konzultaci přímo u pracovníků Správy NP. Dalším významným pracovištěm regionální botaniky je přírodovědné oddělení Jihomoravského muzea ve Znojmě. Každou informaci o výskytu vzácných či jinak významných druhů rostlin na území Národního parku Podyjí nebo jeho ochranného pásma Správa Národního parku Podyjí uvítá.

Správa Národního parku Podyjí

Na Vyhlídce 5, 669 02 Znojmo
tel.: +420 515 226 722, email: info@nppodyji.cz
www.nppodyji.cz

Nationalpark Thayatal

Nationalparkhaus, 2082 Hardegg
Tel.: +43 2949 / 7005, Email: office@np-thayatal.at
www.np-thayatal.at

Autor textu: Lenka Reiterová, Autoři fotografií: Antonín Komenda (3, 17), Václav Křivan (1, 8, 12, 13, 15, 16), Petr Lazárek (titul. foto, 2, 4, 5, 6, 14), Antonín Reiter (11), Lenka Reiterová (7), Robert Stejskal (10), Martin Valášek (9); Vydala: Správa Národního parku Podyjí v roce 2021; Grafická úprava a sazba: Michal Schneider

17 Hlaváč šedavý vykvétá na vřesovištích společně se smílem písečným

ROSTLINSTVO STŘEDNÍHO PODYJÍ

Malá ukázka bohatství flóry
v území mnoha hranic